

MÁCSAINÉ IVÁN ÉVA

Sportélet Szekszárdon a 19–20. század fordulóján

„A sport nem csak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és a legnemesebb nevelő eszköze. [...] A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalomnak kicsinyített képe, a mérkőzés az életért való nemes küzdelem szimbóluma. Itt a játék alatt tanítja meg a sport az embert rövid idő alatt a legfontosabb polgári erényekre: az összetartásra, az önfeláldozásra, az egyéni érdek teljes alárendelésére, a kitartásra, a tettekeszségre, a gyors elhatározásra, az önálló megítélésre, az abszolút tisztességre és mindenekelőtt a »fair play«, a nemes küzdelem szabályaira.”¹ A Nobel-díjas magyar tudós, Szent-Györgyi Albert 1930-ban az Országos Testnevelési Kongresszuson, Szegeden tartott előadásában ezekkel a szavakkal fogalmazta meg a sport mibenlétét. A sport a mindennapi életünk része, ezer szállal kötődünk hozzá, akár aktívan – versenyszerűen, vagy csak hobbiból – sportolunk, akár csak néhanap pattanunk kerékpárra, hogy végre megmozgassuk a semmittevésben elgémberedett tagjainkat, akár a televízióban nézzük a sportközvetítéseket. A sporthoz mindenki ért, egy kicsit olyan, mint a gyermeknevelés, vagy mondjuk a történelem. Amikor egy olyan összetett társadalmi jelenségről beszélünk, mint a sport, rá kell jönnünk, hogy nem is olyan egyszerű a fogalom meghatározása. A sport mellett, hogy sajátos emberi tevékenység, kulturális kategória is egyben, és mint önálló kulturális jelenség, kapcsolatban áll a kultúra egyéb területeivel. A leghivatalosabb megfogalmazás, vagyis a magyar sporttörvény ide vonatkozó bekezdése szerint „sporttevékenységnek minősül a meghatározott szabályok szerint, a szabadidő eltöltéseként kötetlenül vagy szervezett formában, illetve versenyszerűen végzett testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység, amely a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképesség megtartását, fejlesztését szolgálja.”² A sport fogalmának meghatározására többféle megközelítés létezik, és a belőlük leszűrhető általános meghatározás szerint, a sport egy szabadidőben végzett tevékenység, amely versengéssel jár, ugyanakkor fizikai – vagy akár szellemi – erőfelfejtést igényel. A mai értelemben vett sportról a 19. század második felétől beszélhetünk Magyarországon. Ebben az időszakban jöttek létre az első polgári sportklubok, amelyekben – a korábban szinte kizárólagos úri sportként létező vadászat mellett – egyre több sportág képviseltette magát. A vívó- és lövészegyletek mellett megjelentek a korcsolyázó-, majd a kerékpáregyletek, és a polgári lakosság egyre szélesebb rétegeit vonzották.

¹ Szent-Györgyi Albert: *Az iskolai ifjúság testnevelése*. Az előadás elhangzott 1930. november 22-én, Szegeden az Országos Testnevelési Kongresszuson; szövege megjelent: *Testnevelés* 3 (1930) 928–933; *Testnevelés* 10 (1937) 783–789.

² 2004. évi I. törvény a sportról, I. fejezet 2. §.

A szekszárdi lövészsport gyökerei nyúlnak vissza a legkorábbi időkre. A lövészet a 19. század elejére népszerű polgári sporttá vált. A pisztolylövészetet pedig leginkább a főurak gyakorolták. A Magyar Királyi Helytartótanács 1840-ben engedélyezte a szekszárdiaknak egy szakasznyi egyenruhás fegyveres nyilvános szereplését, így jött létre a Szekszárdi Lövésztestület.³ Antal János főjegyző ismertetéséből tudjuk, hogy 1846-ban a lövésztestület részt vett a városháza alapkövének letételével egybekötött avatási ünnepségen, és hogy a testület főkapitánya báró Augustus Antal volt ekkor, másodkapitánya Albanich György, segédtsíztje Perger Sándor, hadügynöke pedig Domsich Lajos ügyvéd.⁴ A testület szintén 1846-ban tiszteletbeli tagjának választotta Garay János költőt, aki a következőt írta szüleinek szánt levelébe: „A szekszárdi derék lövésztestület általi megtiszteltetésemet igen öröndetes meglepetéssel hallottam s valóban érzékeny elismeréssel fogadtam, de a hivatalos levelet, melly azt tudtomra adná, még mindeddig nem vettem.”⁵ A testület nem fejtett ki túl nagy aktivitást, de hazafias célt szolgált és az összetartozást jelképezte.⁶ 1849 után a vívóintézeteket és lövészegyleteket feloszlatták, a fegyvereket elkobozták.⁷ A kiegyezés után országsszerte újjászerveződtek a lövészegyletek. A budai lövöldét 1868-ban az uralkodó, Ferenc József is felkereste. 1871-ben létrehozták a Magyar Országos Lövész Egyesületet (MOLE), amelybe 14 város⁸ lövészklubja lépett be. Az egylet azonban 1880-ban beszüntette működését, és egy hosszabb szünet után csak 1896-ban élesztették fel. Ebben az évben a millennium tiszteletére több napos lövészünnepséget is rendeztek. A századfordulóra a lövészsport ismét kezdett népszerűvé válni.⁹ Már az első világháború előtt is voltak olyan kezdeményezések, amelyek az ifjúság katonai előképzését szorgalmazták. 1913-ban ennek a felfogásnak a szellemében ifjúsági lövész tanfolyamokat¹⁰ szerveztek országsszerte, és a kezdeményezéshez Szekszárd is csatlakozott.¹¹ A lövészet Szekszárdon azonban csak az első világháború után öltött valódi egyesületi formát. A megváltozott körülmények között a társadalom – és nem utolsósorban a kormányzat – sporthoz fűződő viszonya is megváltozott. A városban a MOVE Szekszárdi Lövészegyesülete, majd a Turul és a Levente is kiemelt sportágként kezelte a lövészetet.

Korszakunk első sporttal (is) foglalkozó, valódi egyesülete a Szekszárdi Önkéntes Tornász és Tűzoltó Egylet.¹² Az 1873-ban létrehozott egylet fontos része volt Szekszárd társadalmi életének. A tagok a tűzoltás mellett oroszlánrészt vállaltak a városi ünnepségek lebonyolításában, elsősorban a tűzoltózenekar közreműködése által. Az egylet főparancsnoka 1914-ig Boda Vilmos volt, már a megalakulását is ő kezdeményezte.¹³ Boda Vilmos a szekszárdi közelet egyik ikonikus alakja volt a korszakban, járási szolgabíró, laptulajdonos (Tolnamegyei Közlöny), a szekszárdi kerület országgyűlési képviselője, a Polgári Olvasókör, a szekszárdi Népbank, a szekszárdi Kaszinó, a szekszárdi Dalárda, a szekszárdi Iskolaszék, a megyei Tűzoltószövetség, a szekszárdi Fürdőegyesület és a Tolnamegyei Függetlenségi Párt elnöke.¹⁴

Az úszás sportként való említése 1810-ből származik, amikor Lord Byron, angol költő átúszta a Dardanellák tengersizost. Magyarországon a fürdőkultúra a török hódoltság idején terjedt el, az

³ KACZIÁN 1989, 223.

⁴ VENDEL 1941, 119–122.

⁵ KACZIÁN 2012, 141.

⁶ VENDEL 1941, 110.

⁷ FÖLDES – KUN – KUTASSI 1977, 151–152.

⁸ Baja, Eger, Debrecen, Nagyvárád, Nagyszében, Kassa, Munkács, Oravica, Pozsony, Szászváros, Szatmárnémeti, Székesfehérvár, Buda és Pest. (Pesti Napló 1869. március 25. [XX. évf. 5684. sz.] 2.)

⁹ Sportszertár – lövészet. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/love-szet_tortenet/ (2022. 02. 08.)

¹⁰ A 17 és 21 év közötti fiatalok jelentkezhetnek erre a tanfolyamra.

¹¹ TVMK 1913. június 12. (XXIII. IX. évf. 47. sz.) 1.

¹² KACZIÁN 1989, 324–325.

¹³ TVMK 1916. szeptember 3. (XLIV. évf. 36. sz.) 1.

¹⁴ DOBOS 2005, 357–360.

1. kép. Fürdőzők a Csörge-tónál 1922-ben

úszás – mint sport – népszerűsítése pedig Széchenyi István és Wesselényi Miklós nevéhez fűződik. A magyar úszósport történetében kiemelkedő jelentőségű az első újkori olimpia. 1896-ban Athénban Hajós Alfréd kétszer is győzött – 100, illetve 1200 méteren –, így ő lett Magyarország első olimpiai bajnoka. 1893-ban alakult meg a Magyar Úszó Egyesület, amelynek célja a magyar úszósport fejlesztése volt. A szervezett úszósport kezdetét innen számítjuk hazánkban. 1902-ben a Magyar Atlétikai Szövetség létrehozta úszószakosztályát, 1907-ben pedig létrejött a Magyar Úszó Szövetség.¹⁵

A szekszárdiak kedvelt fürdőhelye volt már a 19. században a várostól körülbelül 3,5 kilométer távolságra található Csörge-tó. Az első fürdőházat ifj. Stann Jakab építőmester, vállalkozó építette a tavon 1860-ban. 1882 és 1908 között Ettl József mérnök bérelte és üzemeltette a fürdőt, amelyben a tóra épült fürdőház egy kisebb uszodát is magában foglalt. A fürdő területén vendéglő, parkosított kert és tekepálya gondoskodott a fürdőzők kényelméről. A korszakban a társasági események egyik kedvelt színhelye volt a csörge-tavi fürdő, ahol gyakran rendeztek bálakat, majálist, tűzijátékot.¹⁶ Az 1883 augusztusában rendezett úszóversenyről a Tolnamegyei Közlöny is elismeréssel emlékezett meg. A zsűri tagjai Knór Nándorné elnöklete alatt báró Augusz Imre, Boda Vilmos, Mikó György és Pápe Gyula voltak. A versenyt végül táncmulatság és tűzijáték zárta.¹⁷

Szekszárdon 1902-ben gőzfürdő is létesült, amelyet Hadinger Adolf építtetett. A terveket Blazsik Ferenc szekszárdi építész készítette, a város pedig ingyen biztosította a telket a beruházáshoz. Habár az uszoda medencéje is elkészült már 1902-ben, gondot okozott, hogy csupán egyetlen kút állt rendelkezésre és ez nem biztosított elég vizet a gőzfürdő és az uszoda számára. A vendégek igényeinek megfelelően a gőzfürdő mellett kádfürdőt is kérhettek. A tulajdonos 1903-ban a fürdő kezelését

¹⁵ Sportszertár – úszás. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/uszas_tortenet/ (2022. 02. 08.)

¹⁶ WMMM – Tér-kép-lap – Csörge-tó. <https://terkeplap.wmmm.hu/terkep#100> (2022. 02. 08.)

¹⁷ TVMK 1883. augusztus 26. (XI. évf. 35. sz.) 3.

2. kép. Fürdőzők Szekszárdon a Schwarcz-féle fürdőben az 1900-as évek elején

átadta Friedmann Lajos vállalkozónak. 1905-ben Schwartz Mór megvette a fürdőt, 1906-tól pedig veje, Frank Miksa lett a tulajdonos. Ekkor már Hungária Gőzfürdő néven üzemelt a létesítmény, amelynek vízellátását az 1908-ban fúrt új artézi kút biztosította.¹⁸

SZEKSZÁRDI KORCSOLYÁZÓ EGYLET

A korcsolyázás az egyik legnépszerűbb sportnak számított a 19. század végén az Osztrák–Magyar Monarchiában. A sportág szerelmesei országszerte egyesületekbe tömörülve hódoltak téli szenvedélyüknek. A Pesti Korcsolyázó Egylet (1872-től Budapesti Korcsolyázó Egylet) 1869-ben alakult meg, 15 tag részvételével. Még abban az évben felépült a Városligeti-tó partján az egyesület fabódéja, majd egy évvel később az első korcsolyacsarnok és egymást követték a jégünnepélyek. A Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség 1908-ban jött létre.¹⁹ Szekszárdon is virágzó jég sport volt abban az időben, a középosztály apraja-nagyja örömmel sietett a jégre, hogy örüljön a testet-lelket üdítő friss levegőnek és testmozgásnak. A korcsolyaegylet létrehozásának gondolata 1879 decemberében vetődött fel a szekszárdi korcsolyapályán összegyűlt vidám társaság körében. Az ötlet fő kezdeményezője Unger Domonkos gyógyszerész volt, akinek – egy hattagú bizottság mellett – nagy szerepe volt az alapszabályok kidolgozásában is.²⁰ A szekszárdi Korcsolyázó Egylet 1880 januárjában alakult meg, elnökévé Perczel Dezső alispánt választották.²¹ A szekszárdi korcsolyaegylet 1883-

¹⁸ WMMM – Tér-kép-lap – Gőzfürdő. <https://terkeplap.wmmm.hu/terkep#8> (2022. 02. 08.)

¹⁹ Sportszertár – korcsolya. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/korcsolya_tortenet/ (2022. 02. 08.)

²⁰ TVMK 1879. december 21. (VII. évf. 51. sz.) 3.

²¹ VENDEL 1941, 213.

ban elhatározta, hogy itt az ideje egy állandó korcsolyacsarnok felépítésének. A cél érdekében létrehozta egy pénzalapot a várható költségek fedezésére, és elkezdtek kidolgozni a terveket.²² Az egyetemes közgyűlésén az is felvetődött, hogy a korcsolyázóhelyet célszerű lenne a vasútvonal mellett kijelölni, ezért egy háromfős, mérnökökből álló bizottságra bízta, hogy vizsgálja meg a lehetséges helyszínt. A tervezett korcsolyacsarnok építési alapjának javára táncmulatságokat tartottak. A város életében kiemelt eseménynek számított a korcsolyabál, amelyet 1888-ban rendezett meg először az egyesület. Ez a bál volt abban az évben a farsangi időszak legsikeresebb mulatsága, a tánckedvelő hölgyeket gyönyörűen elkészített táncrendekkel lepte meg a rendezőség.²³ 1889-ben is folytatni kívánták a hagyományt, a bál előkészületei javában folytak, amikor megérkezett a tragédia híre Szekszárdra, Rudolf trónörökös életét vesztette.²⁴ Tolna megyében is kitűzték a gyászlobogót. Az országos gyász alatt beszüntették a színelőadásokat, táncmulatságokat, és a nyilvános helyeken elhallgatott a zene. A szekszárdi korcsolyabál, amely február 9-re volt kitűzve, szintén elmaradt, de a nagy érdeklődés miatt, a gyász hónap letelte után, márciusban megtartották.²⁵ Olyannyira megkedvelték a szekszárdiak ezt a rendezvényt, hogy 1893-ban, amikor a korcsolyaegylet úgy határozott, hogy anyagi okok miatt nem rendezi meg a mulatságot, a „szekszárdi intelligens ifjúság” mozgalmat kezdeményezett a bál megtartása érdekében, és hajlandóak voltak a költségekből is részt vállalni. 1889-ben a korcsolyapálya ünnepélyes megnyitására karácsony másnapján került sor. Szükség volt azonban egy fűthető helyiségre is, ahol a fiatal lányokkal érkező gardedámok várakozhattak, és ahonnan szemmel tarthatták a korcsolyázó szertelen ifjúságot. A régóta tervezett korcsolyapavilon megépítésével 1893-ban bízta meg a szekszárdi korcsolyaegylet Perlaky József vasúti mérnököt. A korcsolyapályát addigra már kibővítették és szabályoztatták, észak felől hófogó sáncokkal látták el.

3. kép. Korcsolyázók az 1900-es évek elején

²² TVMK 1883. március 18. (XI. évf. 12. sz.) 3.

²³ HL 1890. január 15. (II. évf. 1. sz.) 4–5.

²⁴ SzV 1889. február 7. (IX. évf. 7. sz.) 1–2.

²⁵ SzV 1889. március 7. (IX. évf. 11. sz.) 1–2.

A jégpálya így a legnagyobb igényeket is kielégítette, és olyan tágas lett, hogy több száz ember is kényelmesen elférhetett rajta. Az elkészült pavilon meleg termeiben pedig az édesanyák nyugodtan várhatták leányaikat, amíg a fiatalok a kellemes jégsportot űzték.

A szekszárdiak közül sokan kedvelték ezt a téli sportot, és a korcsolyapályán nagy volt a forgalom. A sport rajongói alig várták, hogy megérkezzen végre a hideg és felcsatolhassák korcsolyáikat. A mínuszok beköszöntével újra lehetett siklani a befagyott „*krinolinkerti jégen*”. A korcsolyázóknak a báró Augusz-féle ház falára kitűzött táblácska, majd a házsarokra kitett korcsolyás jelzőszó adta hírül, hogy nyitva van a szekszárdi jégpálya, úgy is mondhatjuk: így jelezték, hogy szabad a pálya. 1894 januárjában a korcsolyaegylet a szekszárdi tűzoltózenekar közreműködésével jégünnepélyt rendezett a városi jégpályán, amelyet az esemény alkalmából 100 lampionnal és fáklyákkal világítottak meg. A jégsport kedvelői vígan korcsolyáztak, míg a szekszárdi tűzoltózenekar a zenét szolgáltatta. Az egylet pénztárnoka, Rácz József, tűzijátékkal is szórakoztatta a nagyszámú közönséget.²⁶ Olyan nagy sikere volt a jégünnepélynek, hogy a következő esztendőben is megrendezték. 1895-ben, az elmúlt évhez hasonlóan, a tűzoltózenekar játszott a korcsolyázóknak, akik vidáman siklottak a fényesen megvilágított jégpályán. Sokan voltak olyanok is, akik csak nézőként látogattak ki a pályára, ők a fűtött pavilonból figyelhették a csodás bemutatót. A hagyományt folytatva, az 1896-os jégünnepély érdekes és változatos programját falragaszokon tudatták a város közönségével. A nagyszabású tűzijáték most sem maradt el, és ismét a szekszárdi tűzoltózenekar szolgáltatta a muzsikát.²⁷ A gála különlegessége ebben az esztendőben az volt, hogy a tagok jelmezbe bújva jelentek meg. A maskarába öltözött korcsolyázók felvonulása rengeteg nézőt vonzott. A szekszárdi korcsolyaegylet egy időben kérvényezte a szekszárdi községi iskolaszéktől, hogy az egyesületet segélyben részesítse. Arra hivatkoztak, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete szerint minden városban a tanulóifjúság részére jégpályát kell létesíteni. A segély fejében vállalták, hogy évenként 50 szegény tanulónak ingyen biztosítanak jegyet a korcsolyapályára. Az iskolaszék kedvezően határozott a kérvény ügyében, és támogatta az egyletet, azzal a feltétellel, hogy az intézet módosabb növendékei 20 korona díj mellett, a szegénynek ismert növendékek pedig teljesen díjmentesen használhassák a pályát. 1909-ben a korcsolyaegylet közgyűlése, a közönség régi óhajának engedve úgy döntött, hogy az esti órákban is nyitva tartja a korcsolyapályát. Innentől kezdve este 5 és 7 óra között a felnőttek részére nyitva állt a kivilágított pálya, de az esti korcsolyázásért pótdíjat kellett fizetni. Az egylet elnöke ekkor már Szévald Oszkár alispán volt.²⁸ A szabadtéri jégpályát megfelelően karban kellett tartani, mivel az időjárás nagymértékben befolyásolta annak használhatóságát. A hóesés, az eső és a hőmérsékletváltozás mind-mind befolyásolták a pálya állapotát.²⁹ A városi közönség számára lobogókkal jelezték, ha a korcsolyapálya nyitva volt és megfelelő minőségű jég állt a korcsolyázók rendelkezésére.³⁰ A szekszárdi korcsolyaegylet 1914 februárjában mű- és gyorskorcsolyázó versenyt rendezett. A kétnapos verseny első napján a műkorcsolyaé volt a főszerep, a második nap pedig gyorskorcsolyában mérhették össze tudásukat a sportolók. A műkorcsolyaversenyt két kategóriában rendezték meg, először a már tapasztaltabb, idősebb korcsolyázók léptek jégre, utána pedig a 15 évnél fiatalabb versenyzők következtek. A második nap versenyeire három korcsoportban lehetett nevezni, viszont mindhárom korcsoportot a tanulóifjúságnak tartották fenn. A Tolnavármegye és a Közérdek tudósításából kiderül, hogy az eseményt a közönség részéről csekély érdeklődés kísérte, mint írták: „*Jellemző a szekszárdi közönség sportérdeklődésére!*”³¹ A háborús évek után, 1919 decemberében a korcsolyaegylet egyesült a Szekszárdi Sport Clubbal, amely vállalta, hogy a modern igényeknek megfelelően átalakítja a jégpályát.

²⁶ TMK 1894. január 21. (XXII. évf. 4. sz.) 4.

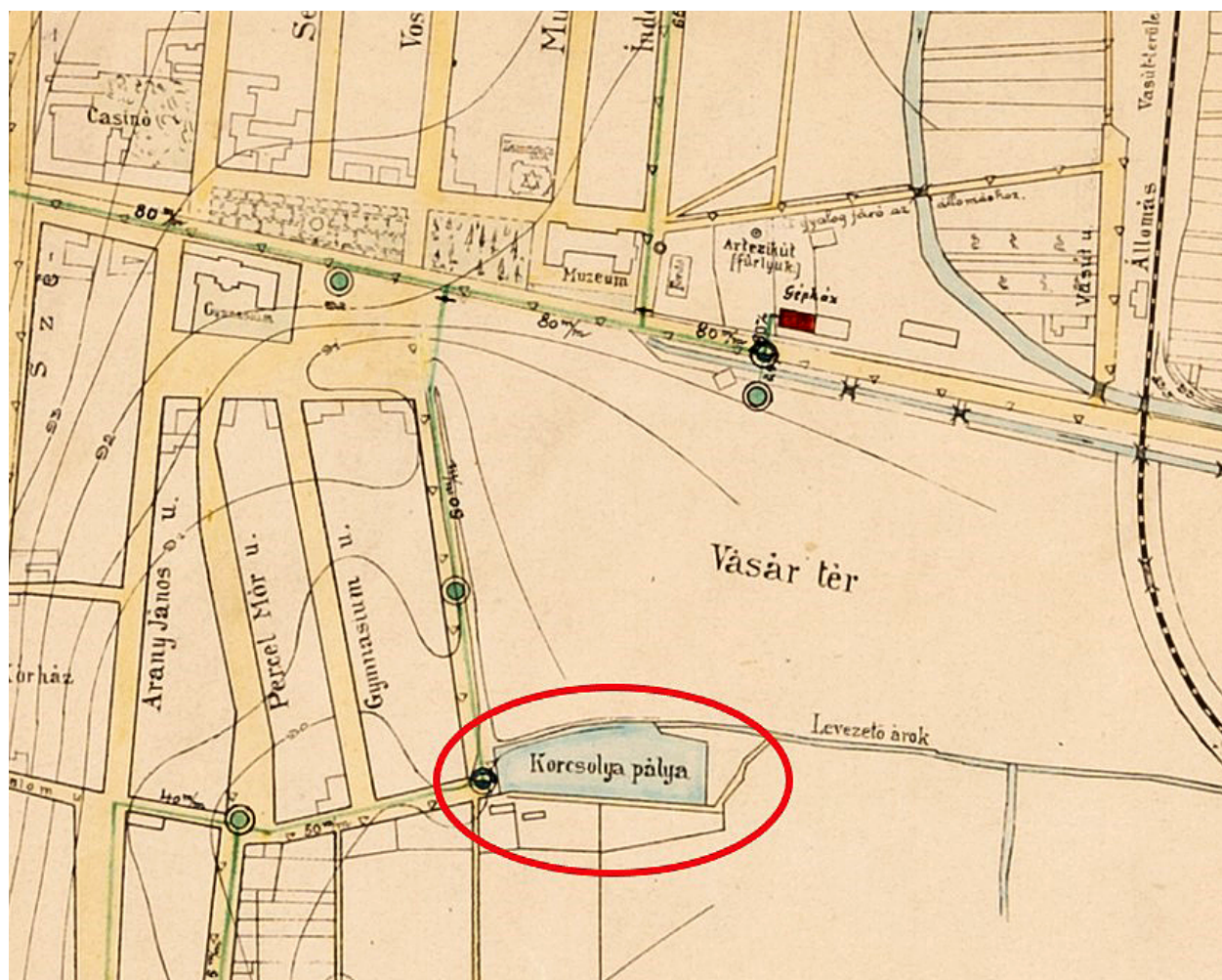
²⁷ TVM 1896. január 26. (VI. évf. 4. sz.) 3.

²⁸ Közérdek 1909. december 25. (V. évf. 52. sz.) 7.

²⁹ TMK 1913. január 20. (XXIII./IX. évf. 6. sz.) 4.

³⁰ TVMK 1913. január 30. (XXIII./IX. évf. 9. sz.) 4.

³¹ TVMK 1914. február 9. (XXIV. /IX. évf. 12. sz.) 5.

4. kép. Szekszárd 1912-ben (térképrészlet)

SZEKSZÁRDI KERÉKPÁROS EGYLET

Magyarországon 1878-ban lehetett először velocipédet – vagyis az első lábbal tekerhető kerékpárt – látni. Egy évvel később Kosztovits László – az angol Bicycle Club elnöke – kerekedett végig Budapest utcáin kerékpárjával, amelyet Angliából hozott haza. A korszak híres sportolója, Vermes Lajos 1889-ben egy sporttelepet létesített palicsi birtokán. A sporttelep különlegessége volt Magyarország első kerékpárpályája. 1894-ben létrejött a Magyar Kerékpáros Szövetség, amely célul tűzte ki az amatőr és a professzionális sport elkülönítését. Az első hosszú távú kerékpárversenyt 1894 nyarán rendezték Budapest és Pécs között. A kerékpársport népszerűségét mutatja, hogy a 19. és a 20. század fordulóján már 134 kerékpáros egyesület működött az ország 119 városában.³²

Egy olyan világban, ahol a legtöbb kisgyermek óvodás kora előtt megkapja élete első biciklijét és megszokott dolog, hogy a nagymamák két keréken gurulnak reggelente a piacra, nehéz elképzelni, mekkora csodálkozás fogadta az első kerékpárok megjelenését. Pedig bizony a szája is tátva maradt ősainknak, amikor a lelkes „vasparipász”, Igali Szvetozár először végigkerekedett Szekszárd utcáin 1884 májusában.³³ Igali Szvetozár ismert magyar kertész, mezőgazdász volt a 19. és a 20. század fordulóján. E mellett a magyar kerékpár sport egyik első úttörője. Ifjú korában azzal hívta fel magára

³² Sportszertár – kerékpár. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/kerekpar_tortenet/ (2022. 02. 08.)

³³ TÖTTÖS 1986, 23–30.

5. kép. A Garay tér Szekszárdon a 20. század elején

a figyelmet, hogy a montpellier-i szőlészeti egyetem elvégzése után, hazaindulva nem a szokásos közlekedési eszközök mellett döntött, hanem velocipéden tette meg a hosszú és fáradságos utat. A kalandos hazaútról beszámoló is született *Montpelliertől Budapestig velocipéden* címmel. Az út magyarországi szakaszának egyik állomása Szekszárd volt, amiről így emlékezett meg a szerző: „D.-Szekcsőn két napig ágyban kellett maradnom, orvos és gyógyszerész így kívánták. Hála az égnek, ez a baj is elmúlt, mire feltápáskodtam, akkorra beállott az országos eső s 12 napig folyton esett. Unalomról nem panaszkodhattam, a költő Garay testvérének, Garay plébános urnak társaságában ez idő hamar elmúlt. [...] Május 3-án a reggeli órában indultam Szekcsőről. Gépreülésről az óriási kerékvágások miatt szó sem lehetett. Gyalogutat azért nem lehetett használni, mert sok volt rajta a vízleeresztő árok. A 34 kilométernyi távolságot Szekszárdig nagy részben gyalogolva tettem meg. [...] Nem szükséges bizonyítanom, hogy a »szekszárdi« és a magyar pezsgő kegyetlenséggel fogyasztott. És mert künn úgy is sár van, másnap aludtunk 11 óráig.”³⁴

Egy évvel később Thomas Stevens amerikai újságíró világgörülű útra indult velocipéden. Igali Szvetozár pedig vállalkozott rá, hogy elkíséri őt Budapesttől Belgrádig. Erről az izgalmas utazásról is könyv íródott *Budapestől Belgrádig velocipéden* címmel.³⁵ Ebből a leírásból kiderül, milyen gyakran érte atrocitás az első kerekezőket. Egy ilyen eset Tolna és Szekszárd között történt Igalival és Stevenssel. Így írt róla: „Tíz percnyi korcsmázás után felültünk, s kivezettem őt Tolnából, a mint kívül voltunk a városon, vette át a vezetést. Talán 3–4 kilométernyire lehattunk Tolnától, s alighogy a tolna-szegszárdi vasút vágányain mentünk keresztül, Stevenstől egy kocsí két lova megijedt. A kocsis üres hordókat szállított; vagy nyolcizat. Amint az angol elhaladt mellette, a kocsis éktelen lármát csap, a lovak vágatva szaladnak felém. Én 100 m.-rel jöttem hátrább, kitérek én is, csak-

³⁴ IGALI 1884, 83.

³⁵ IGALI 1885.

hogy a kocsisnak féktelen a dühe, a mint elhajt mellettem, felém vág ostorával. Lábszáram érte. De hát miután nem vagyok Promontoron, de Tolnamegyében, nem vagyok rest, leteszem a gépet az út közepére s iramodom a kocsi után. Utól érem. Felkapaszkodom a saroglyán; végig szaladok a hordókon s kicsavarom a paraszt kezéből az ostort. Az rémülve ugrik le kocsijáról, de még sem olyan gyorsan, hogy ostorát a képébe nem vághattam volna. Ez aktust azóta ugyan megbántam, de abban a pillanatban sok gonosz paraszt csinye jutott eszembe. Többek között a Laibach előtti paraszté is. A revanche valószínűsége örömmel töltött el. Angolom e közben jól elhagyott, mire utól értem gyalogolva, káromkodó parasztok között találom, mire oda értem, a zsebongó kaszás parasztoknak dühe én irányomba fordul. Stevens e közben felült, elhajtott, én a lárma okát megtudandó, maradtam hátra. Az ok a parasztok boros voltában volt keresendő. Egyiknek a lármázásnál okosabb dolgot ajánlottam. Dühösen fölemelt kaszával rohan felém, e pillanatban eléje tartom revolverem, a 6-7 tagból álló banda irtóztató szitkozódásban tör ki, hogy: »Te csavargó, majd a zsandárok megmutatják neked, hogy mered a revolvert hordani«. Egyikük a kukoriczás vetéseken keresztül szaladt a város felé. Ott hagytam őket, s angolomat csak a vámnál tudtam elérni. Észrevette a zsebemből kikandikáló revolver agyát, s hátra mutatott megvető vállvonítással: »paysan«! mondá.”³⁶

A Szekszárdon töltött időre azonban jó szívvel tekintett vissza Igali Szvetozár. A régi ismerősöket és szekszárdi bort kedves emlékként őrizte meg emlékezetében. „Hat óra már elmúlt, mire Szekszárdon a nagy vendéglő előtt leszállottunk. Egyszerre a régi jó barátok csoportjában láttuk magunkat, ott volt Kovács Dávid, Nyitray Lajos stb. Gépelhelyezés után asztalhoz ültünk. Tourista ember, ha csak megteheti, ne aludjék Szekszárdon, mert Szekszárdnak bora nagyon jó, leányai nagyon szépek, s a férfi kompánia nagyon szívélyes, nagyon marasztaló. Tourán levő veloczipédista herkulesi munkát végzett, ha másnap terve szerint el tud szabadulni e modern Capouából. Vacsorálás közben jött a szolgabíró úr, ki nevetve mondta, hogy a mi letartóztatásunk céljából jött. Jóízűt nevtünk az ármányos parasztok feljelentésén. A szekszárdiak kitünően elmulattattak; hadd fejezzem ki e helyt is szívélyességükért köszönetemet. [...] 10 órakor, miután reggeli 4 órakor kelni akartunk, aludni indultunk. A vig kompánia cigányzene mellett maradt. A »nagy vendéglő«-ben lehetetlen lett volna békésen aludni; elfogadtam tehát Nyitray ajánlatát s hozzá mentünk aludni. Reggel 4 órakor megerősödve keltünk fel s öt órakor a dél felé vezető országúton hajtattunk, miután Nyitraytól szívélyesen elbúcsúztunk. Szekszárd déli külvárosán hajtott végig a csordás abban az időben, mikor mi indultunk. Leszálltunk tehát gépeinkről s gyalogolva igyekeztünk a marha-gulyát elhagyni. Vesztegettünk vele vagy ¼ órát. Végre a városon kívül megszabadultunk s felültünk. Uti társam figyelme a jobbkéz felől elnyúló szőlő hegyekre terjedt ki. Figyelmeztettem, hogy Szekszárdon kitünő veres bor terem, s hogy e hegyláncz elnyúlik majdnem 55–60 klm.-nyire egész Mohácsig. S hogy odáig mindig jobb kezünk felől birjuk majd.”³⁷

Igali Szvetozár szekszárdi látogatásakor Budapesten már kerékpár-egyesület működött³⁸ és országsszerte viharos gyorsasággal kezdett terjedni az új sporteszköz használata. Az 1890-es évekre természetesen Szekszárdon is akadtak hódolói a kerékpárnak. A Szekszárdi Kerékpár Egylet 1895. június 6-án tartotta alakuló közgyűlését dr. Steiner Lajos elnökletével. Nem sokkal később, már szeptemberben megtartották az első „verseny-kirándulást” a Pécsi Kerékpár Egyesülettel közösen. A Pécs és Szekszárd közötti távot mind a 14 versenyzőnek sikerült négy és fél órán belül teljesítenie. A győztes ifj. Bedő Imre, Magyarország hegyi bajnoka lett, aki a Pécsi Kerékpár Egyesület színeiben indult a versenyen.³⁹ Annak ellenére, hogy egyre többen megkedvelték a kerékpározást, még sokszor érték atrocitások a kiránduló kerékpárosokat. A „csúfolódó és átkozódó” szavak mellett el kel-

³⁶ IGALI 1885, 15–16.

³⁷ IGALI 1885, 16–17.

³⁸ Az első kerékpáros klub, a Budapesti Kerékpáros Egyesület 1882. szeptember 13-án alakult meg. Az egyesület első elnöke Kosztovits László volt, titkára: Déry Gyula.

³⁹ TVM 1895. október 6. (V. évf. 41. sz.) 2.

A bicikli-idény

közeledtével van szerencsém a nagyérd. közönség becses tudomására hozni, hogy mint a mult ugy ez évben is javítóműhelyemben minden a bicikli-szakmába vágó munkálatok végeztenek.

Elvállalok kerékpárokat javításra bármely képzelhető hibával, mely munkálatokat a legpontosabb kivitelben teljesítem, melyhez mérten jól felszerelt javító-műhellyel rendelkezem.

Megrendelhetők nálam a világhírű

„Dürkopp Dianna“ kerékpárok,

a melyek jóságáért egy évi teljes jótállást vállalok.

➡ Kezdő kerékpározók általam a legalaposabban betanítatnak pár órai gyakorlat után. ➡

Ezen kívül javítok bármely rendszerű és szerkezetű **varrógépeket** jutányosan.

A n. é. közönség becses pártfogását kérve, vagyok tisztelettel

MÜLLER ALBERT,

mű-gépész.

➡ Lakás: Szegzárd, Vásártér-utca 182. sz. ➡

(46. 1–3.)

6. kép. Hirdetés – Tolnamegyei Közlöny 1898. február 27.

zonyult teljesen veszélytelennek a kerékpározás abban az időben. A figyelmetlenség és a kellő tapasztalat hiánya sok balesethez vezetett. Legtöbbször végtagtörésekkel, súlyos zúzódásokkal „meg lehetett úszni” az ütközéseket, de gyakran előfordultak halálesetek is. Az 1895-ben alakult Szekszárdi Kerékpáros Egylet 1898 júliusában nagyszabású országúti háziversenyt rendezett, amelyre Tolna megye kerékpárosai mellett meghívta a kalocsai sportolókat is.⁴² A meghívón a Szekszárdi Kerékpáros Egylet elnökének, Surányi Viktornak és az egylet titkárának, Schneider Jánosnak a felhívása szerepelt: *„Egyesülni a sporttéren, közös erővel munkálkodni, hol még nincs, fokozni az érdeklődést, a lelkesedést és az egyleti buzgóságot ott, hol már egylet van; ez a célja egyletünknek...”*⁴³ A nevezéseknek tartalmaznia kellett a versenyző nevén és címén kívül a versenyöltözék színét is. A versenyekenél a Magyar Kerékpáros Szövetség verseny szabályai voltak irányadóak. Kalocsáról két egylet, a Biczikli Club, valamint a Sport Club is elfogadta az invitálást és versenyzőivel képviseltette magát a megmérettetésen. A kalocsaiakon kívül voltak vendégek Bátyáról, Bátaszékről, Gyönkről és Tolnáról is. A tusakodás rendkívül ünnepélyes keretek között zajlott le. Július 23-án, szombaton érkeztek meg a vendégek, akiket a Szegzárd Szállóban fogadtak a házigazdák. A 22 kalocsai versenyző között öt hölgy is érkezett, hogy részt vegyen az erőpróbán. Bolváry Péterné, Csicsáky Ferencné, Kiss Antalné és Rapszky Béláné mellett Balogh Gyuláné is a kalocsai egyesületek színeiben indult. A szombat esti ünnepi vacsora a Szegzárd Szállóban egészen reggelig tartott. A korabeli sportemberek állóképességének, úgy tűnik, meg sem kottyant az ilyen megerőltetés, mert másnap kora hajnalban már a kerékpárok nyergében ültek. Július 24-én, vasárnap rendezték ugyanis a bajnoki versenyt 100 kilométeres távon. Ezen az erőpróbán kizárólag a Szekszárdi Kerékpár Egyesület tagjai vehettek rész. Öt versenyző indult: Keplinger Géza, Konkoly István, Schneider János, ifjú Simon Gyula és Wilczek Rezső, akiknek Kömlőd és Dunaföldvár között a 98. kilométerkőnél kellett visszafordulni. A bajnoki válszalagot és a *Szekszárdi Kerékpáros Egylet bajnoka 1898. évre* megtisztelő címet Schneider János nyerte, 4 óra 1 perces idővel. A délelőtt folyamán, mialatt a szekszárdi egyesület versenyzői a

lett szenvedniük, hogy kővel dobálják meg őket, vagy rájuk uszítsák a kutyaikat. Ezen tűrhetetlen állapotok miatt 1897-ben dr. Steiner Lajos kérésére az alispán felszólította a főszolgabírókat, hogy tartassák be a rendet és biztosítsák a kerékpározók számára a közutak zavartalan használatát.⁴⁰ A probléma országos szintű lehetett, hiszen abban az évben adott ki a belügyminiszter is körrendeletet a kerékpározás egységes szabályozásáról.⁴¹ A balesetek és szabálytalanságok miatt a rendeletet egy évvel később ismét kihirdették Tolna megyében szolgabírói intézkedésre. Akárhogy is nézzük, nem bi-

⁴⁰ TVM 1897. január 17. (VII. évf. 3. sz.) 1.

⁴¹ TVM 1897. június 20. (VII. évf. 25. sz.) 4.

⁴² TVM 1898. július 31. (VIII. évf. 31. sz.) 5.

⁴³ TVM 1898. július 24. (VIII. évf. 30. sz.) 4.

bajnoki címért mérköztek, a vendégek a Csörge-tóhoz kirándultak, majd a kaszinóba tértek vissza „kedélyes sörözésre”. A Szegzárd Szállóban tartott ünnepi ebéden ötven kerékpáros vett részt, ezt követően a vendégek egy része pihenéssel töltötte az időt a kaszinóban, míg mások látogatást tettek a Vármegyei Múzeumban. Délutánra három versenyt hirdettek a szervezők és már a résztvevők felvonulása is hatalmas látványosságnak számított a városban. A vendégek versenyén 5 kilométeres távot kellett teljesíteni, a Szekszárd–Kakasd közötti országúton, ezen a viadalon mindenki részt vehetett, kivéve a Szekszárdi Kerékpáros Egylet tagjait. Az erőpróbán Müller Albert bizonyult a legjobbnak 12 perc 30 másodperces idővel, aki mögött nem sokkal maradt el Grósz Gyula 12 perc 45 másodperccel és harmadikként végzett a másik Müller testvér, Jakab 12 perc 50 másodperccel. A főversenyen a Szekszárdi Kaszinó díjára lehetett pályázni a 10 kilométeres táv teljesítésével. Ezt a túsát a Szekszárd–Zomba közötti úton rendezték és mindenki számára nyitott volt a nevezés. Ebben a versenyben ismét Schneider János ért célba elsőként, második és harmadik helyen pedig a Müller testvérek, Albert és Jakab végeztek.⁴⁴ A Müller testvérek – Albert és Jakab – Szekszárd és egész Tolna megye híres gépgyárosai, gépkereskedői lettek a 20. század első felében. 1901-ben vették át édesapjuk, Müller Bernát üzletét és egyik fő profiljuk a kerékpárok árusítása és javítása volt. Az utolsó verseny egy 100 méteres lassú verseny volt, az első és a második helyen a Kalocsai Sport Club versenyzői végeztek: Behr Béla és Kohn Józsi, harmadik helyezett pedig Újváry Kálmán lett Bátyáról. A Tolnavármegye újságírója nagyon bizakodóan értékelte a verseny eredményét a lapban, úgy vélte, a Szekszárdi Kerékpáros Egylet „a kísérletezés stádiumából kilépve, az elsőrangú egyletek sorába küzdötte fel magát”. A kalocsai versenyzők szereplése pedig azért jelentős, mivel „e sportot alig néhány hónap óta űzik”. A díjkiosztásra a Szekszárdi Kaszinó estélyén került sor, ahol a „kerékpáros hölgyek tűzték a remek díjakat a szerencsés győzők mellé”. A versenyünnepség Szekszárdnak „nagyvárosias színezetet” adott, és a szervezők nagyon bíztak benne, hogy a hasonló sportünnepélyeket a városi közönség „a jövőben mindinkább megfogja kedvelni”. A szekszárdiak megkedvelték a kerékpározást és gyorsan divattá vált a kerekezés. 1905-ben Holub József tanárjelölt – Holub János szekszárdi polgári iskolai tanár fia – kerékpárral indult európai körutazásra.⁴⁵

A Tolnamegyei Közlönyben még egy humoros hangvételű írás is megjelent a „bicikli-idény” közepén, amelyben azt mutatja be a szerző, hogyan lehet kihasználni a kerékpározás adta lehetőségeket az udvarlás területén.

„BICZIKLI NYELVTAN.

A különböző virág, zsebkendő, legyező, bélyeg, holt és füstölt nyelveken kívül lassanként egy új nyelv kezd lábra kapni a szerelmesek között és ez a bicikli nyelv. Ez az új nyelv ma még műveletlen ugyan, mint minden, a mi nem ment még át az idők retortáin. Most azonban, a mikor majdnem minden harmadik embernek két kerekével több van, mint a másinak, égetően szükségesnek tartjuk, hogy a bicikli nyelvtant közkézre adjuk. A bicikli nyelve a csengő. Eredetileg a kerékpárosok csak annyit beszéltek: tessék kitérni. Később azonban a bicikli nyelv kezdett kifejlődni, ugyanannyira, hogy ha valaki, aki alábbi kerékpár nyelvtanunkat a mellényzsebében hordja, a legnagyobb könnyedséggel beszélgethet, kurizálhat, érzeleghet.

A nyelvtani szabályok a következők:

1. Gyors hajtás közben gyakori csöngetés, magyarul azt teszi: térj ki!
2. Ha két ismerős biciklista szembejön, a köszönés mikor csöngetnek: bon joárt, vagy más köszönést jelent.
3. Ha egy kerékpáros férfi egy kerekessel nővel találkozik s elsuhanván mellette, ha csönget ez azt teszi: bemutatkoznom.
4. Ha a nő nem csönget vissza, akkor két nyelvtani eset lehetséges. Vagy süket a kerékpáros hölgy,

⁴⁴ TVMK 1898. július 31. (XXVI. évf. 31. sz.) 2.

⁴⁵ TMK 1905. június 29. (XXXIII. évf. 26. sz.) 4.

vagy nem süket és nem is akar megismerkedni zaklató udvarlójával.

5. Ha a nő visszacsönget, akkor ez annyit jelent: ismeretség nincsen kizárva, futhatsz utánam.

6. Ilyen czikázó kergetőzés közben a csöngettyű nyelvén lehet a szerelemről beszélgetni, ha a férfi kétszer csönget, akkor szóról-szóra ez annyit jelent: Szeretlek? Szeretsz-e te is?

7. Ha a nő a kétszeri csengetésre csak egyszer felel, akkor ez annyit jelent: fékezd a kerekeidet bárátom. Még nem szeretlek!

8. Találkozik azonban bizonyára olyan kerékpárosnő is, a ki a kétszeri csengetéssel felel a kétszeri csengetésre. Ez annyit jelent, hogy szeretlek, csak fuss utánam.

9. Háromszori csengetéssel rendezvoust lehet kérni.

10. Ha a fölszólító három csöngetésre három csöngetést kap, akkor találkát kap.

11. Ha azonban csengetések helyett az illető három nyaklevest kap, úgy ezt is meg lehet érteni.

12. Ha összeütközik szerelmesed kerekeivel, akkor ez ügyetlenséget jelent, vagy azt, a mit Júlia mond Romeónak az erkély jelenetben: én mindenemet a lábaidhoz teszem.

13. Ha a nő és férfi egyszerre esnek a földre, akkor ez kedvező idő a bemutatkozásra.

14. Ha a férfi egy szellemes fordulattal a női kerékpáros lábai, illetőleg kerekei alá esik, akkor ez szórul-szóra annyit tesz: gázolj el angyal, szívem és nyakam a tiéd!

A bicikli lámpák teljesen figyelmen kívül hagyandók a kerékpár szerelmi nyelvtanánál. Mert a hol szerelemről van szó, ott a kerékpár lámpa majdnem fölösleges. A vészjelző azonban igen helyén való! Ajánljuk kerék-nyelvtanunkat a kétkerekű közönség figyelmébe.”⁴⁶

A megnövekedett kerékpáros-forgalom konfliktushoz vezetett a gyalogosok és a biciklizők között. Budapesten 1899-ben rendeletben tiltották meg egyes utcákon a kerekeezést, és minden kerékpár után 5 forint kerékpáradót kellett fizetni. A kerékpársport korábban is meglehetősen drága mulatság volt, ezért eleinte a felsőbb rétegek hódoltak ennek az időtöltésnek. Ez a rendelet pedig hatalmas visszaesést okozott a sport életében. A kerékpározás háttérbe szorult, új sportágak – mint például a futball – vették át a helyét az élvonalban.⁴⁷

SZEKSZÁRDI TENNIS CLUB

A tenisz egy olyan labdasport, amelynek gyökerei egészen az ókorig – a trigon nevű labdajátékig – nyúlnak vissza. Az ősi játékot Seneca leírásából és falfestményekből ismerjük. A tenisz középkori formája, az úgynevezett jeu de paume Franciaországból terjedt el Európában. A 19. század közepétől Angliában egyre gyakrabban játszották szabad téren, füves pályákon a lawn tennis nevű játékot, amelynek szabályait Walter Clopton Wingfield őrnagy alkotta meg, majd szabadalmaztatta 1874-ben. A gyeptenisz szabályait nem sokkal később megváltoztatták, és – miután Wingfield lemondott a szabadalomról – a Marylebone Cricket Club 1875-ben kiadta a lawn tennis első kódexét. A kódex javított kiadását – amelynek alapelemei a mai napig alig változtak – az első wimbledoni teniszbajnokság szervezői készítették el 1877-ben. A gyeptenisz egykettőre népszerű időtöltéssé vált és a határokat átlépve világhódító útra indult. Molnár Lajos már 1879-ben említést tett az új játékról *Athlétikai gyakorlatok* című könyvében, Zsigmondy Pálnak köszönhetően pedig már 1881-ben megnyílt az első füves teniszpálya Magyarországon. Az úri társaság hazánkban is gyorsan megkedvelte a sportágat. Gróf Zichy Rezső vezetésével 1883-ban alapították a Budapesti Lawn Tennis Clubot, az első tenisztornát pedig Balatonfüreden a Stefánia Yacht Egylet rendezte. Kezdetben a sportágat elsősorban női sportként tartották számon és kifejezetten az elit sportjának számított. A teniszversenyek társasági események voltak, amelyeknek nemcsak a felszerelés volt elengedhetet-

⁴⁶ TMK 1898. június 19. (XXVI. évf. 25. sz.) 7.

⁴⁷ Sportszertár – kerékpár. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/kerekpár_tortenet/ (2022. 02. 08.)

7. kép. A Szekszárdi Tenisztársaságról készült csoportkép

len kelléke, hanem a divatos öltözék is. Az arisztokrácia számára a tenisz – az automobiltúrázás, a lovaglás, a vívás, a golf, a vitorlázás és a vadászat mellett – az elkülönülés látványos szimbóluma volt. A Magyar Atlétikai Szövetségen belül 1905-től már létezett lawn tennis alosztály, 1907-ben pedig megalakult az Országos Lawn Tennis Szövetség, az OLTSZ, amelynek első elnöke Vécsey Miklós báró volt.⁴⁸

A Tolna megyei újságokban már az 1890-es évek elejétől megtalálhatóak voltak a teniszöltözéket és -cipőket kínáló – budapesti és szekszárdi – kereskedők hirdetése. A teniszsport rajongóinak nem kellett Budapestre utazniuk bevásárolni, mert Szekszárdon, a Pirnitzer áruházban – a Garay tér és a Széchenyi utca sarkán – is beszerezheték a szükséges felszerelést. Ezekből a hirdetésekből teljes bizonyosságból következtethetünk arra, hogy ekkor már Szekszárdon is voltak olyanok, akik ennek a viszonylag új sportnak hódoltak. A Tolnavármegye 1894. február 18-án megjelent cikkének szerzője egy városi sportegylet felállítását szorgalmazta.⁴⁹ A városi korcsolyaegylet figyelmébe ajánlotta azt a lehetőséget, miszerint az egyletet ki lehetne bővíteni, úgy, hogy további sportágakat – többek között a teniszt – művelő szakosztályokat hoznak létre az egyesületen belül. Az újonnan felépült korcsolyapavilon hasznosítására is volt javaslata a cikk szerzőjének, véleménye szerint kiválóan alkalmas lett volna a nyári időszakban vívás, tornázás gyakorlására, mellette pedig kialakítható lenne egy tenispálya. Természetesen nem mindenki fogadta ekkora lelkesedéssel az új sportot, csakúgy, mint minden újdonságnak – gondoljunk csak például a kerékpározásra –, a tenisznek is voltak ellenzői. A Tolnamegyei Közlöny 1895. augusztus 5-i számában megjelent egy meglehetősen harcias hangvételben íródott újságcikk *Sport életünk* címmel. A cikk szerzője szigorú szavakkal illette az ifjúságot, mondván, hogy keveset sportol, ugyanakkor bírálta a sportegyleteket

⁴⁸ Sportszertár – tenisz. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje <https://sportszertar.wordpress.com/tenisz-tortenet/> (2022. 02. 08.)

⁴⁹ TVM 1894. február 18. (VI. évf. 8. sz.) 3.

is, az idegen sportok űzése és a valódi tömegsport hiánya miatt. Az újságíró a tenisszel kapcsolatban is nagyon erélyesen foglalt állást: „*Magyar vélemény szerint a francia gyepi lapdázás és az angolok által kultivált lawn-tennis inkább aggszüzeknek való korcs-lapdajáték, más a magyar nagy és kis méta mely még Deák Ferencznek is élvezetet szerzett.*”⁵⁰ Szerencsére nem mindenki osztotta ezt a vaskalapos szemléletet, és a sportkedvelő úri társaság Tolna megyében is gyorsan megbarátkozott a tenisszel.

A Tolnamegyei Közlöny már 1905-ben arról számolt be, hogy a megyében szinte minden városban, nagyobb községben található tenispálya, amely alkalmas az új testmozgás gyakorlására. Szekszárdon a városi mérnök 1908-ban a képviselőtestület elé terjesztett indítványban szorgalmazta, hogy alakítsanak ki a Reich-féle fatelep melletti területen fürdőt, korcsolyapályát és tenispályát. 1909 áprilisában pedig a képviselőtestület közgyűlésén előterjesztést nyújtottak be tenispálya felállításáról a gőzfürdő melletti területen. A javaslatot Horváth Ignác – római katolikus elemi iskolai igazgató – ellenezte, azonban dr. Zsigmond Ferenc, Kamarás Béla és Örfly Lajos támogatta és a képviselőtestület elfogadta. A városi tenispálya végül 1909-ben nyílt meg a gőzfürdő melletti területen a sportolni vágyó közönség legnagyobb örömeire. Szükség is volt az új pályára, hiszen ekkor már három teniszkлуб működött Szekszárdon, amelyek időről-időre versenyeket is rendeztek. A tenispályát évről-évre bérbe adták, így bevételi forrást is jelentett a városnak. Tudomásunk van róla, hogy 1911-ben Pazár Dezső bérelte a pályát – mintegy 100 korona bérletdíj fejében –, 1914-ben pedig dr. Zsigmond Ferenc és társai vették bérbe.

A három, Szekszárdon működő teniszkлуб közül a Szekszárdi Tennis Club elnöke dr. Dőry Jenő

8. kép. A Szekszárdi Tenisztársaság csoportképe

volt. A jobaházi Dőry családhoz tartozó ifjabb Dőry Jenő 1881-ben született Újdombóváron. Jogi tanulmányokat folytatott, 1904-ben avatták a jogtudományok doktorává. Állami hivatalnoki karriert épített, melynek első lépéseként közigazgatási gyakornok lett Szekszárdon 1907-ben. 1910 és

⁵⁰ TMK 1895. augusztus 4. (XXIII. évf. 31. sz.) 3.

1916 között paksi szolgabíró, majd ezt követően dombóvári főszolgabíró volt. 1918-ban ő vette át a Döry Konzervgyár vezetését, amelynek termékei a két világháború közötti időszakban világhírnévre tettek szert. Döry Jenő tagja volt az Országos Magyar Galamblovó Egyesületnek, 1927-ben országos bajnokságot is nyert élő galamblovásban.⁵¹

1909-ben a Döry Jenő vezette teniszkлуб öt napon át tartó versenysorozatot rendezett a szekszárdi sportkedvelő úri társaság nagy örömeire.⁵² A városi bajnokság szeptember 8-án vette kezdetét, a versenybíró Leopold Lajosné és Simontsits Elemér – a megye alispánja – volt. A versenynapokon öt különböző számban indulhattak a játékosok, úgymint női egyes, férfi egyes, vegyes páros, férfi páros, valamint a handicap vegyes páros (handicap esetén az egyik csapat elméleti előnnyel/hátránnyal indul, amit a mérkőzés eredményébe be kell számítani). A női bajnokságot Wigand Janka nyerte, megelőzve ezzel testvérét, Editet, aki a második helyezett lett. A Wigand lányok édesapja, Wigand János, Szekszárd elismert és megbecsült személyisége volt, akit 1896-ban bíztak meg az újonnan alapított szekszárdi főgimnázium igazgatói teendőivel. Pedagógusi munkássága mellett műfordítóként és költőként is tevékenykedett. Feleségével és három leánygyermekével – Hedviggel, Jankával és Edittel – Pancsováról érkezett a városba. A lányok közül Edit szobrászművész, Janka pedig színésznő lett, 1915-ben szerzett oklevelet az Országos Magyar Királyi Színművészeti Akadémián.⁵³

A férfi bajnokságot Perczel Béla nyerte, második helyezett dr. Örfy Imre ügyvéd – később a szekszárdi kerület országgyűlési képviselője – lett. A versengésben részt vett még dr. Beöthy László, dr. Döry Jenő, dr. Haypál Sándor, Stieli Lajos, Mányoky Ödön, dr. Örfy Jenő, Halász István is. A vegyes párost Wigand Janka és dr. Döry Jenő nyerte, akárcsak a handicap vegyes párost, a férfi páros győztese pedig dr. Haypál Sándor és dr. Beöthy László volt. A díjakat ünnepélyes keretek között osztották ki a városi tenisz bajnokoknak a Kaszinóban, nagyszabású társasvacsora keretében.

A megye teniszezői nemcsak Szekszárdon, hanem az ország más városaiban is érték el sikereket. 1909-ben a Tolnavármegye büszkén adta hírül, hogy a jogász, Babits Sándor elnyerte a *Miskolczi sportegyesület 1909. évi tenniszbajnoka* címet, az év szeptemberében Miskolcon rendezett teniszversenyen.⁵⁴ Egy évvel később, a Dunaföldvári Atlétikai Club megyei bajnokságot szervezett. A Tolnavármegye bajnokságáért folyó küzdelem egy egész hétig tartott, védnökei között pedig ott találjuk dr. Döry Jenőt is. A szervezők célja az volt, hogy a megyei játékosokat, tenisztársaságokat egy szövetségben egyesítsék, és a későbbiekben évente más-más városban rendezzék meg a megyei bajnokságot. A remek hangulatú megmérettetést nagy érdeklődés kísérte. A versengést végül reggelig tartó táncesttel búcsúztatták a résztvevők. Szekszárdon 1911-ben jött létre egységes teniszsportkör, mégpedig Szekszárdi Tenisztársaság néven. Az alapszabályt dr. Bures Lipót és Németh Gyula dolgozta ki.⁵⁵ A játékszabály tervezetét – a közgyűlés csekély módosítása után – a belügyminiszter jóváhagyta. Bonyhádon 1913-tól működött a Bonyhádi Lawn Tennis Club dr. Eibach Kornél vezetésével. Az első világháború után, a tenisz, mint jellegzetesen úri sport, háttérbe szorult. Az 1920-as évektől a sport átalakult, már nem csupán egy szűk réteg privilégiuma volt, hanem a tömegek számára is elérhetővé vált. Szekszárd két világháború közötti sportéletében a tenisz is helyet kapott. Az 1922-ben megalakult Szekszárdi Turul Sportegyletnek, valamint a Turul és a Törekvés összeolvadásával 1932-ban létrehozott Tolnavármegyei Sport Egyesületnek is volt teniszszakosztálya. A szekszárdi teniszezők pedig sikeresen szerepeltek a megyei és az országos versenyeken.

⁵¹ Dombóvár-Szölőhegy nem hivatalos honlapja – Döry család <http://dombovar-szolohegy.info/p/eltunt-vilag/dory-csalad> (2022. 02. 08.)

⁵² TVM 1909. szeptember 19. (XIX. évf. 38. sz.) 5.

⁵³ TÖTTÖS 2008.

⁵⁴ TVM 1909. szeptember 26. (XIX. évf. 39. sz.) 2.

⁵⁵ TMK 1911. május 21. (XXXIX. évf. 21. sz.) 4.

Magyarországon az első vívóegyesületek – Pesti Nemzeti Vívó Intézet, Első Magyar Pozsonyi Vívó Egylet – 1825-ben jöttek létre. A magyar kardvívóiskola megalapítása Keresztessy József nevéhez fűződik, aki a szabadságharc bukása után vívótermet nyitott Pesten és megteremtette a sportszerű vívást. A vívó versenysportot 1896-tól, a Millenniumi Vívóverseny megrendezésétől számíthatjuk. A nemzetközi versenyen az olaszok fölényes győzelmet arattak. Az olasz mestereket meghívták Magyarországra, hogy a magyar versenyzők is megismerhessék a modern vívás alapjait. A Radaelli-iskola és a régi magyar kardvívó stílus ötvözéséből alakult ki a mára már klasszikussá vált magyar vívóiskola. A legnagyobb mesterek – Italo Santelli, Bor-sódy László, Gerentsér László, Fodor Károly, Gellér Alfréd – ezt a stílust tanították. Az önálló Magyar Vívó Szövetséget 16 vívóklub alapította 1914-ben.⁵⁶

Szekszárdon is több alkalommal rendeztek vívótanfolyamokat, a neves vívómesterek közreműködésével, akik általában néhány hónapot töltöttek a városban. Az 1900-as évek első éveiben lovag Zolnay Viktor vívómester többször időzött Szekszárdon. A Szekszárd Szállóban tartotta meg vívótanfolyamait, egy-egy kurzus hat hétig tartott. 1903-ban Simontsits Elemér

– a kaszinó elnöke – kezdeményezésére vívóakadémiát tartottak Szekszárdon, amellyel a Bezerédj-szobor felállítására indított kezdeményezést kívánták támogatni. Simontsits felkérte többek között Mészáros Ervin ulánus hadnagyot, az elismert amatőr vívót, valamint Italo Santelli budapesti vívómestert, hogy vegyenek részt az akadémián. A táncestéllyel együtt megrendezett látványosság jelentős számú közönséget vonzott, vidékről is sokan érkeztek a városba, hogy láthassák a híres vívókat.⁵⁷ 1905 nyarán Makói Makay Izor pozsonyi királyi jogakadémiai vívómester tartott vívó kurzust a városban. A Tolnamegyei Közlönyben megjelent hirdetéseiből megtudhatjuk, hogy heti négy alkalommal, havi 20 korona fejében vállalt vívásoktatást. A felszerelésről a tanulni vágyóknak kellett gondoskodni, és a gyermekek kedvezményt kaptak. A nőknek is lehetősége nyílt elsajátítani a vívás alapjait, különóra keretében tanította őket a mester. Az 1905-ös év mozgalmasnak bizonyult a vívás kedvelői számára Szekszárdon, mivel egy másik vívómester is érkezett a városba. Halbleib József fővárosi vívómester júliusban indított vívókurzust a Szekszárd Szálló kistermében. A tanfolyamnak akkora sikere volt, hogy Halbleib József már decemberben meghirdette az új kurzust a következő év januárjára. Halbleib József vívómester 1906-ban magyarosította a nevét és 1907-ben

MAKÓI MAKAY IZOR

pozsonyi kir. jogakadémiai vívómester a nyári hónapokban (június, július, augusztus)

Szekszárdon vívó-kursust

szándékozik felállítani, hogy alkalmat nyújthasson Szekszárd város közönségének, ezen férfias testedző nemes sportban gyakorolhatni. A vívó-kursus kívánatra egy, két, vagy három hónapig tarthat és az aláíró urak, nevük mellé azt, hogy mennyi időre kívánják a tanítást, bejegyezni kéretnek.

Tanítás az olasz módszer szerint történik és pedig **kívánatra kardra vagy törre**. Vívó-órák hetenként négyszer tartatnak. Vívó felszereléssel mindenki maga tartozik magát ellátni, kívánatra azonban havi 3 korona használati díjért a mester is rendelkezésre bocsájt felszerelést, mely kard vagy vitör, kesztyű és fejevéből áll. **Tandij havi 20 azaz husz korona**, mely összeg a vívó-iskolai szabályok értelmében mindenkor előre fizetendő. Különórák megegyezés szerint külön díjazandók. **Nők részére különórák allanak rendelkezésre. Gyermekek 18 éven alul féltandiját fizetik.** Abban az esetben, ha a vívó-kursus elegendő aláírások folytán létre jön, úgy ezen alább következendő aláírások az illétekre kötelezők. Aláírásokat elfogad **Arva J.** könyvkereskedése **Szekszárd, Dr. Hangel-féle ház.**

Kelt Szekszárd, 1905 évi május hó 6-án.

Makói Makay Izor
kir. jogakadémiai vívómester.

9. kép. Hirdetés – Tolnamegyei Közlöny 1905. május 11.

⁵⁶ Sportszertár – vívás. A Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiemelt sportágak projektje https://sportszertar.wordpress.com/vivas_tortenet/ (2022. 02. 08.)

⁵⁷ TVM 1903. február 15. (XIII. évf. 7. sz.) 2–3.

már Béki József néven cukrászdát nyitott Szekszárdon.⁵⁸ A vívótanfolyamok sikerén felbuzdulva Simontsits Elemér 1906 januárjában kezdeményezte a Szekszárdi Vívóklub létrehozását, ami a hónap végén meg is alakult. A klub elnökéül dr. Szentkirályi Mihály, vármegyei aljegyzőt választották meg, alelnöke ifj. Leopold Lajos lett. A klub tagjai: Tóth Ödön főügyész, Reichl Dezső, Zoltán Ferenc, Kovács Ottó, Brebovszky Elemér, Komjáthy Sándor, dr. Spányi Leó, dr. Kramolin Gyula, Kurz Vilmos, Bodnár István, Ettenberger Gyula, báró Fiáth Elemér, dr. Kron Ferenc, Wágner Andor, ifj. Hajpál Sándor. Mészáros Ervin főhadnagy, Magyarország vívóbajnoka a klub dísztagja lett, valamint a klub tiszteletbeli tagjává választották Wigand Jánost, a főgimnázium igazgatóját, aki a főgimnázium tornatermét, mint vívótermet a klub rendelkezésére bocsátotta.⁵⁹ A vívógyakorlatokat hetente háromszor – kedden, csütörtökön és szombaton – tartották, délután 5 és 7 óra között. A vívóklub nem sokkal később új tagokkal bővült, 1906 novemberében csatlakozott dr. Éry Márton, dr. Szász József és Sándor László csendőr százados, decemberében Szeghy Sándor gyógyszerész, Szászi Andor földbirtokos és dr. Bartal Kornél tanár. 1907 tavaszára pedig már 40 tagot számlált Szekszárd vívóklubja. A szokásos vívótanfolyamokat sem kellett nélkülöznie a tanulni szándékozó közönségnek, hiszen 1907-ben Béki József budapesti vívómester éppen e célból érkezett a városba. A vívómestert a Szekszárdi Vívóklub is szerződtette öt hétre. A klubtagok a tanfolyam elvégzése után a kaszinó mulatságán, egy vívóakadémia keretében mutatták be vívótudásukat és felkészültségüket. 1909-ben Kükemezey Árpád vívómester tartott vívókurzust Szekszárdon, amelyen a szekszárdi vívóklub tagjai is részt vettek. 1912-ben létrejött Szekszárd első több szakosztályból álló sportegyesülete, a Szekszárdi Sport Klub. 1913 tavaszán még a vívóklubbal közösen támogatták Halmay Andor vívómester tanfolyamát, az év végén pedig már a Szekszárdi Sport Club „művezetője”, Haypál Benő tartotta a gimnázium tornacsarnokában a vívóórákat. A vívóklub beleolvadt az új egyesületbe, majd annak feloszlása után a Turul torna- és vívószakosztálya vette át a város vívósportjának irányítását.

SZEKSZÁRDI SPORT KLUB, 1912

Miután egy 1899-es belügyminisztériumi rendelet megtiltotta a kerékpározást a nagyobb városok járdáin, és a versenyzésre alkalmas kerékpárokra adót vetett ki, a kerékpársport iránti lelkesedés alábbhagyott. A kerékpározás visszaesésével párhuzamosan viszont megnövekedett a labdarúgás híveinek száma, megalakultak az első labdarúgó-szakosztályok.⁶⁰ A szekszárdi fiatalok között akadt néhány, aki budapesti tartózkodása idején megismerte és megszerette az új sportágat, a labdarúgást. Tutsni Pál joghallgató vezetésével elhatározták, hogy Szekszárdon is létrehoznak egy „*football-klubot*”. Az előkészítő bizottság hatalmas lelkesedéssel fogott bele a klub szervezésébe, a tervekből mégsem lett semmi. A futballklub csak szép álmom maradt, de helyette létrejött a Szekszárdi Sport Klub, amely az első olyan egyesület volt a városban, ami több sportágat képviselt. Mint ahogy az előkészítő közgyűlésen a megválasztott műszaki vezető, dr. Czobor Miklós kifejtette, az alakulandó egyesület célja, hogy „*az összes embersportokkal foglalkozzék, beleértve a korcsolyázást és a tenniszezést is.*”⁶¹ Szóba került, hogy a vívóklub is csatlakozna az új egyesülethez. A klub jegyzője Tucsni Pál lett, a pénztáros pedig Haspel Géza. Háromtagú bizottságot⁶² jelöltek ki az alapszabály kidolgozására. A klub 1912. augusztus 1-én tartotta alakuló közgyűlését, amelyen a tiszti kart⁶³ is megválasztották. A futballszakosztály vezetője Haypál Benő lett, helyettese pedig Debulay Imre.

⁵⁸ Béki József hat évre bérbe vette a volt Krón-féle üzlethelyiséget a Szekszárd Szállóban és ott nyitotta meg cukrászdáját.

⁵⁹ TVM 1906. február 4. (XVI. évf. 6. sz.) 6.

⁶⁰ KUN 1996, 575–634.

⁶¹ TMK 1912. július 28. (XL. évf. 17. sz.) 3.

⁶² Jasek Sándor megyei aljegyző, dr. Czobor Miklós és Debulay Imre.

⁶³ Elnök: dr. Kramolin Gyula, igazgató: Fördös Mihály, titkár: Haypál Benő, háznagy: Debulay Imre, pénztárnok: Haspel Géza, ellenőr: Erdős Zsigmond, orvos: dr. Sztanó Sándor, ügyész: dr. Örfly Gyula. Választmányi tagok: Jasek Sándor, dr. Szentkirályi Mihály, dr. Parragh Béla, Tucsni Pál, dr. Ormos Ernő, ifj. Leopold Lajos, dr. Káldy Gyula, dr. Leopold Kornél, Scholtz Gusztáv, Rácz József, Kurka Béla és dr. Szévald Oszkár.

10. kép. Futballisták 1911-ben

Az atlétikai szakosztály vezetője dr. Czobor Miklós, helyettesei Kurka Béla és Tucsni Pál lettek. Az újdonsült sportklub futballcsapata Baján lépett először pályára 1912 szeptemberében. Szekszárdon 1912 októberében rendezték az első futballmeccset, a Szekszárdi Sport Club a bonyhádi focistákkal mérte össze erejét. A szekszárdiak csapatának összeállítása a következőképpen alakult: Bundics, Szentkerszty, Szondy, Erdős, Debulay, Pápé, Perler, Bakó, Tucsni, Haypál és Tamaska. A focipályát a korcsolyapálya mellett alakították ki, és erre az alkalomra dróttal kerítették körbe. A pálya egyenetlensége és nagyfokú lejtése miatt a játékosok csak az egyik kapuba tudtak gólt rúgni. A félidőben történt térfélcserre mindkét csapatnak megadta a lehetőséget a gólszerzésre, így a végeredmény döntetlen lett 3-3 góllal.⁶⁴ Az első szekszárdi bemutatkozás után néhány héttel a csapat a bajai focistákkal is megmérkőzött újra, és ez alkalommal sikerült 3:0-s győzelmet aratnia. Mérkőzéseket játszottak a bonyhádi, a paksi, a pécsi, a kalocsai és a bajai futballcsapatokkal, a szekszárdi főgimnázium csapatával, és a másik szekszárdi klub, a Szekszárdi Törekvés Sportegylet csapatával. A szekszárdi meccsekről falragaszokon tájékoztatták a város focikedvelő közönségét. A téli időszakban a szekszárdi klub focistái birkózóedzéseket tartottak, a futballmeccsek a következő év húsvétján kezdődtek újra. 1912–1913 telén Nagy Ferenc birkózómester négyhetes birkózó tanfolyamot tartott Szekszárdon, amelyet a Szekszárdi Sport Club egy birkózóversennyel zárt. Megfogalmazódott az igény a klubon belül birkózószakosztály felállítására.⁶⁵ 1913-ban heti kétszer tartottak torna-, birkózó és vívóórát a gimnázium tornacsarnokában Haypál Benő gimnáziumi tornatanár vezetésével. A klub úszói sikeresen szerepeltek a Bajai Sport Egylet úszóversenyén 1913-ban. Hivert József mellett – aki az 50 méteres junior versenyben győzött – Potyondi és Dénes tűnt ki úszótehetségével.⁶⁶

⁶⁴ TMK 1912. október 27. (XL. évf. 43. sz.) 4.

⁶⁵ TVMK 1913. február 13. (XXIII/IX. évf. 13. sz.) 4.

⁶⁶ TVMK 1913. augusztus 4. (XXIII/IX. évf. 62. sz.) 5.

SZEKSZÁRDI TÖREKVÉS SPORTEGYESÜLET, 1913

Koncz Ferenc nyomdász vezetésével a szekszárdi munkás gimnázium égisze alatt 1912 tavaszán munkás futballcsapat alakult a városban. A lelkes fiatal munkások minden nap edzést tartottak. Szekszárd iparos, kereskedő és munkás ifjúsága nem elégedett meg egy focicsapattal, új sportegyesület létrehozását tűzték ki célul. A Szekszárdi Törekvés Sportegyesület néven alakuló klub vezetésére Franek János ipariskolai rajztanárt kérték fel. Az egyesület alakuló közgyűlését a Szekszárd Szálló kistermében tartották 1913. augusztus 20-án.⁶⁷ A klubalapításnál Koncz Ferenc és Horváth Sándor is aktívan közreműködtek. Igazgatónak Horváth Sándort, háznagynak Bóday Gusztávot, titkárrá Forrai Lajost, pénztárossá Koncz Ferencet, ellenőrré Mutschenbacher Lajost és Schwartcz Bélát, csapatkapitánnyá pedig Rotkay Árpádot választották. Az új sportegyletnek tagjai

11. kép. A Budapesti Vasas és a Szekszárdi Törekvés csapatai között 1919. május 1-én játszott barátságos mérkőzés után készült kép

lehettek a 17 évnél idősebb ipari és kereskedelmi alkalmazottak. A Törekvés futballcsapata⁶⁸ a Tolnai Athletikai Club csapatával játszotta első mérkőzését, de nem sokkal később a másik szekszárdi csapattal, a Szekszárdi Sport Club játékosaival is összemérhette erejét. 1919. május 1-én a Törekvés a Budapesti Vasas⁶⁹ futballcsapatával játszott, 1919 októberében pedig a klub meghívására a Ferencvárosi Vasutasok Sport Körének⁷⁰ futballcsapata érkezett Szekszárdra. A Vasutasok, kihasználva a lehetőséget, egy nap eltéréssel a Szekszárdi Sport Club csapatával is megmérkőztek.

⁶⁷ TVMK 1913. augusztus 18. (XXIII/IX. évf. 66. sz.) 3.

⁶⁸ Kher, Wertheimer, Sztaszinó, Jurák, Tóth, Bóday, Trizna, Czoppf, Zámbó, Rotkay, Dani.

⁶⁹ A Vas- és Fémmunkások Sport Clubja és ezen belül a profi labdarúgó klub is ugyanazon napon, 1911. március 16-án alakult. A Vasas története során hat alkalommal nyert magyar bajnoki címet, négy alkalommal pedig kupagyőztes volt.

⁷⁰ A Ferencvárosi Vasutasok Sportkörét 1919 tavaszán alapították. Több névváltozást is megélt a klub, 1950-től a Ferencvárosi Lokomotív, 1955-től a Ferencvárosi Törekvés, majd 1957-től a Ferencvárosi Vasutas Sportkör nevet viselte.

SZEKSZÁRD SPORTJA AZ ÚJ KORSZAK HAJNALÁN

Az 1910-es években a futball népszerűsége jelentős mértékben megnőtt. 1915-ben, az első világháború idején a városban állomásozó 34. gyalogezredben szolgálatot teljesítő kassai, pozsonyi, miskolci és budapesti egyéves önkéntesek is összemérték futballtehetségüket a szekszárdi főgimnázium diákjaival. Mindezt pedig jótékony célból tették. A mérkőzésre eladott belépőjegyekből befolyt összeget a rokkant katonák támogatására fordították. Az első világháború és azt követő forradalmak viharos időszaka után a sport terén is visszatért az élet a régi kerékvágásban. A Szekszárdi Sport Club 1919 októberében 75 taggal, ha nehezen is, de működött, és a korcsolyaegylettel való egyesülés is elérhető közelségbe került. Magyarországon 1920-ban megalakultak a vármegyei és a járási

12. kép. Szekszárdi sportvezetők csoportja

testnevelési bizottságok, amelyeknek egyik első teendője a „Turul” sportegyesületek megalakítása volt. Tolna megyében a Turul szervezése Kreybig Rudolf ezredes nevéhez fűződik, aki a vármegye katonai parancsnoka volt. A Tolnavármegyei Turul Szövetség 1920. október 1-én alakult meg Szekszárdon. Az 1912 óta működő, több szakosztályból álló Szekszárdi Sport Club 1921-ben feloszlott, majd a tagok megalakították a Szekszárdi Turul Sportegyletet, amely a Tolnavármegyei Turul Szövetség fiókegylete lett. A sportegyletben labdarúgó-, úszó-, evezős, atlétika-, korcsolya-, vívó-, tenisz- és lövészsportosztály működött. 1932-ben a Turul és – a város másik, 1913-ban alapított egylete – a Törekvés SE beleolvadt a Tolnavármegyei Sportegyesületbe.

ÖSSZEGZÉS

Szekszárdon a 19. század utolsó évtizedeiben megjelentek az első sportklubok, azonban ezek az egyletek még csupán a társadalom felsőbb rétegeinek mozogni vágyó tagjait fogadták soraikba. A

sportot, mint a szabadidő eltöltésének módját elsősorban a városi elit űzte, hiszen nagyrészt ők rendelkeztek megfelelő anyagi háttérrel a költséges sporteszközök, sportruházat beszerzéséhez és nem utolsósorban nekik volt elég szabadidejük. Szekszárd sportéletében az első kezdeményezések a lövészet, a torna és az úszás terén történtek. A város első valódi sportegyesülete az 1880-ban alapított korcsolyázóegylet volt, a kerékpáros egyletet másfél évtizeddel később, 1895-ben hozták létre. A vívás kedvelői évről-évre vívótanfolyamokon tanulhattak a Szekszárdra érkező vívómeisterektől, majd 1906-ban a helyi vívóklub is megkezdte működését. A századforduló utáni években több teniszklub is létezett a városban, de egységes tenisztársaság csak 1911-ben alakult. Az első olyan sportegylet a városban, amely több sportág gyakorlását tűzte ki célul, a Szekszárdi Sport Club volt. A klub 1912-ben kezdte meg működését és rövidesen a legnépszerűbb sportága a futball lett. Mindössze egy évvel az új, több szakosztállyal működő sportklub indulása után a város iparos, kereskedő és munkás ifjúsága is életre hívta a saját sportegyesületét. A Törekvés Sportegyesület szintén a labdarúgást helyezte előtérbe, és a két sportklub számos alkalommal összemérte erejét a focipályán. Az első világháború és az utána következő időszak viharai nem kedveztek a sportéletnek, az olyan úri sportok, mint a tenisz vagy a vívás pedig kifejezetten háttérbe szorultak. Az 1920-as évektől kezdődően viszont korábban soha nem látott fejlődés mutatkozott a sport területén. Az olyan szabadidős tevékenységek helyett, amelyek csupán egy szűk csoport, az elit számára voltak elérhetőek, kialakulóban volt a tömegsport, amelyben a társadalom alsóbb rétegei is részt tudtak venni. A sport nem volt úri passzió többé.

IRODALOMJEGYZÉK

- DOBOS 2005 DOBOS Gyula, *Neves Szekszárdiak. Szekszárd a XX. század első évtizedeiben*. Szekszárd 2005, 349–456.
- FÖLDES – KUN – KUTASSI 1977 FÖLDES Éva – KUN László – KUTASSI László, *A magyar testnevelés és sport története*. Budapest 1989.
- IGALI 1884 IGALI Szvetozár, *MontPELLIERTŐL BUDAPESTIG velocipéden*. Budapest 1884.
- IGALI 1885 IGALI Szvetozár, *BUDAPESTTŐL BELGRÁDIG velocipéden*. Budapest 1885.
- KACZIÁN 1989 KACZIÁN János, *Szekszárd művelődés- és sporttörténete 1918–1944 között*. In: Szekszárd város történeti monográfiája I. Szerk. K. Balog János. Szekszárd 1989, 201–228.
- KACZIÁN 2012 KACZIÁN János, *Garay János levelezése 1827–1853*. In: Garay emlékkönyv. Szerk. Kaczián János. Szekszárd 2012, 38–173.
- KUN 1996 KUN László, *Sport*. In: Magyarország a XX. században I–V. Szerk. Kollega Tarsoly István. Szekszárd 1996, 575–634.
- TÖTTŐS 1986 TÖTTŐS Gábor, *A vasparipától a bajnoki győzelemig. A kérekpársport kezdetei Szekszárdon*. (minikönyv) Szekszárd 1986.
- TÖTTŐS 2008 TÖTTŐS Gábor, *Három híres Wigand hölgy*. Szekszárdi Vasárnap 2008. október 19. (XVIII. évf. 36. sz.) 10.
- VENDEL 1941 VENDEL István, *Szekszárd megyei város monográfiája*. Szekszárd 1941. (Hasonmás kiadás, szerk. Gaál Attila. Szekszárd 2006.)

RÖVIDÍTÉSEK

- HL Hölgyek Lapja (a Szekszárd Vidéke állandó, havonta megjelenő melléklete), Szekszárd
- SzV Szekszárd Vidéke, Szekszárd
- TMK Tolnamegyei Közlöny, Szekszárd
- TVM Tolnavármegye, Szekszárd
- TVMK Tolnavármegye és a Közérdek, Szekszárd
- WMMM Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd

KÉPJEGYZÉK

1. kép. Fürdőzők a Csörge-tónál 1922-ben (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1979.1.46.)
2. kép. Fürdőzők Szekszárdon a Schwarcz-féle fürdőben az 1900-as évek elején (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1981.74.1.)
3. kép. Korcsolyázók az 1900-es évek elején (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 2001.1.48.)
4. kép. Szekszárd 1912-ben (térképrészlet)
5. kép. Garay tér Szekszárdon a 20. század elején (WMMM Újkortörténeti negatív gyűjtemény, leltári szám: 1017)

6. kép. Hirdetés – Tolnamegyei Közlöny 1898. február 27. (XXVI. évf. 9. sz.) 7.
7. kép. A Szekszárdi Tenisztársaságról készült csoportkép (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1981.73.2.1.)
8. kép. A Szekszárdi Tenisztársaság csoportképe (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1981.73.2.2.)
9. kép. Hirdetés – Tolnamegyei Közlöny 1905. május 11. (XXXIII. évf. 19. sz.) 6.
10. kép. Futballisták 1911-ben (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1998.1.20.)
11. kép. A Budapesti Vasas és a Szekszárdi Törekvés csapatai között 1919. május 1-én játszott barátságos mérkőzés után készült kép (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 1984.44.1.)
12. kép. Szekszárdi sportvezetők csoportja (WMMM Újkortörténeti archív fotó gyűjtemény, leltári szám: 2002.5.6.)

Sportleben in Szekszárd an der Wende des 19–20-ten Jahrhunderts

Über ein organisiertes Sportleben kann man in Ungarn erst seit der 2. Hälfte des 19-ten Jahrhunderts sprechen. In dieser Zeit wurden die ersten Sportklubs und Sportvereine gegründet. In den letzten Jahrzehnten des 19-ten Jahrhunderts erschienen die ersten Sportklubs auch in Szekszárd, welche jedoch nur die Mitglieder der oberen Bevölkerungsschichte in diesen Klubs aufgenommen haben. Das Sport, als eine Art der Freizeitverbringung wurde in erster Linie von der Elite der Stadt ausgeübt, sie verfügten sich ja über einen entsprechenden finanziellen Hintergrund die kostspieligen Sportgeräte und Kleidung erwerben zu können und nicht zu guter Letzt hatten sie nur genügend Freizeit zum Sport. Die ersten Initiativen im Sportleben in Szekszárd erfolgten im Bereich vom Schießen, Gymnastik und Schwimmen. Das erste richtige Sportverein der Stadt war der im Jahre 1880 gegründete Eislaufverein, der Radfahrerverein wurde etwa 15 Jahren später, im Jahre 1895 gegründet. Die Liebhaber des Fechtens konnten den Sport von Jahr zu Jahr von den nach Szekszárd kommenden Fechtmeistern anlernen, dann im Jahre 1906 wurde auch der örtliche Fechtenklub gegründet. In den Jahren nach der Jahrhundertswende existierten auch mehrere Tennisklubs in der Stadt, ein einheitlicher Tennisverein kam erst im Jahre 1911 zustande. Der erste Sportverein, welcher die Ausübung mehrerer Sportarten erzielte, war der Szekszarder Sport Club. Dieser Klub wurde 1912 gegründet und unter den Sportarten war der Fußball die meist beliebte. Erst ein Jahr nach der Gründung des neuen, mit mehreren Fachsektionen funktionierenden Sportklubs haben die Industrie-, Handels- und Arbeiterjugend auch ihren eigenen Sportverein ins Leben gerufen. Der Sportverein „Törekvés“ (Bestrebung) stellte auch den Fußball in den Vordergrund und die beiden Sportklubs stellten sich einander oft auf dem Fußballplatz. Der erste Weltkrieg und die Nachkriegszeiten waren dem Sportleben zuwider, die sogenannten Herrensportarten, wie Tennis oder Fechten immer mehr in den Hintergrund gedrängt. Ab den 1920-er Jahren kam jedoch ein Hochstand für das Sportleben. Statt der früheren, nur von den Elitengruppen zugänglichen Freizeitaktivitäten trat eher der Massensport in den Vordergrund, woran sich auch die unteren Schichten der Bevölkerung beteiligen konnten. Der Sport blieb so nicht mehr ein noble Passion, wie früher.